

Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi

Editör: Durmuş ASLAN

2. Baskı

Editör: Prof. Dr. Durmuş ASLAN

ERKEN ÇOCUKLUKTA SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ

ISBN 978-625-7228-28-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Kasım 2020, Ankara
2. Baskı: Ağustos 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Toplumsal yaşamda başarılı olabilmemiz, bir takım becerilere sahip olmamızı gerektirmektedir. Bu becerilerin başında, belirli bir sosyal bağlamda kişilerle sağlıklı etkileşimler kurmamıza ve uygun biçimde hareket etmemize olanak sağlayan, sosyal beceriler olarak adlandırılan beceriler gelmektedir. Sosyal becerilerin birçoğu erken çocukluk yıllarında kazanılmakta, bazısının ise temelleri bu dönemde atılmaktadır. Dolayısıyla, erken çocukluk dönemi sosyal becerilerin kazanılması açısından oldukça önemli bir dönemdir ve bu konuda öncelikle ailelere ve sonrasında da erken çocukluk eğitimcilerine önemli görevler düşmektedir. Bu kitap, erken çocukluk alanında çalışan öğretmenlere ve öğretmen adaylarına sosyal beceri eğitimi konusunda rehber olması amacıyla hazırlanmıştır.

Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi kitabı, ondört bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde sosyal becerinin ne olduğu, nasıl sınıflandırıldığı ve önemli konuları ele alınmıştır. İkinci bölümde, sosyal beceriler ile yakından ilişkili olan çeşitli kavramlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Üçüncü bölüm, davranışın ne olduğu, nasıl sınıflandırıldığı, kökenleri ve yok olma sürecini içermektedir. Dördüncü bölümde, insanda sosyal gelişimin nasıl meydana geldiğini açıklayan belli başlı kuramlara değinilmiştir. Beşinci bölümde, doğumdan başlayarak erken çocukluk yıllarında sosyal becerilerin nasıl bir gelişim seyri izlediği ele alınmıştır. Altıncı bölümde ise, bu süreçte sosyal becerileri etkileyen bireysel ve sosyal faktörlerden bahsedilmiştir. Kitabın yedinci bölümünde, sosyal becerilerin değerlendirilmesine; sekizinci bölümde ise, sosyal beceri yetersizliği konusuna yer verilmiştir. 9. bölümde erken çocukluk döneminde görülen problem davranışlar ele alınmıştır. 10. bölümde, erken çocukluk eğitiminde yer verilen sosyal becerilerin ne olduğu; 11. bölüm de ise, bu becerilerin çocuklara nasıl kazandırılabileceği konularına yer verilmiştir. 12. bölüm, sosyal becerilerin kazandırılmasında değerler eğitiminin yeri ve önemini içerirken, 13. bölüm özel gereksinimli çocuklarda sosyal becerilerin gelişimi ve eğitimi konularını ele almıştır. Son olarak, 14. bölümde, sosyal becerileri kazandırmaya yönelik etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi kitabının çocuklarımızın sosyal becerilerinin geliştirilmesine ve dolayısıyla da sağlıklı bir toplumsal yapı oluşturulmasına katkı sağlaması dileğiyle...

Prof. Dr. Durmuş Aslan

ORCID No: 0000-0001-5204-7749

Ekim, 2020

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof.. Dr. Durmuş ASLAN

1. Bölüm: Sosyal Beceri Kavramı

Prof.. Dr. Zeliha YAZICI - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3640-5846

Doç. Dr. Mustafa ÇETİN - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4461-5969

2. Bölüm: Sosyal Beceri ile ilgili Kavramlar

Arş. Gör. Murat TUNCER - Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9112-3131

Prof.. Dr. Durmuş ASLAN - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5204-7749

3. Bölüm: Davranış ve Özellikleri

Doç. Dr. Mustafa YAŞAR - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8421-4406

4. Bölüm: Sosyal Gelişim Kuramları

Dr. Öğr. Üyesi İmray NUR - Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1905-1655

Doç. Dr. Mustafa KALE - Çağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1764-2224

5. Bölüm: Erken Çocuklukta Sosyal Becerilerin Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Elifcan CESUR - Kırklareli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9364-2293

Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL - Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1500-2960

6. Bölüm: Erken Çocuklukta Sosyal Becerileri Etkileyen Etmenler

Arş. Gör. Meltem EMEN PARLATAN - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9372-4790

Prof. Dr. Durmuş ASLAN - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5204-7749

7. Bölüm: Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Elifcan CESUR - Kırklareli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9364-2293

Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL - Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1500-2960

8. Bölüm: Sosyal Beceri Yetersizliği

Prof. Dr. Nalan KURU - Uludağ Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3536-8238

9. Bölüm: Problem Davranışlar

Doç. Dr. Kızbes Meral KILIÇ - Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000- 0002-4209-2615

10. Bölüm: Erken Çocukluk Eğitiminde Yer Alan Sosyal Beceriler

Prof. Dr. İlkay ULUTAŞ - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2234-0773
Dr. Öğr. Üyesi Emine BOZKURT POLAT
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1821-028X

11. Bölüm: Sosyal Beceri Eğitimi

Doç. Dr. Halil UZUN - Tarsus Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0029-1074

12. Bölüm: Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Değerler Eğitimi

Öğr. Gör. Zeynep APAYDIN DEMİRCİ - Bilecik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9788-1585
Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI - Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8506-1616

13. Bölüm: Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Beceri Gelişimi ve Eğitimi

Doç. Dr. Sırma Seda BAPOĞLU DÜMENCİ - Tarsus Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2878-1120
Dr. Öğr. Üyesi Tüba KÜÇÜK - Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4190-6362

14. Bölüm: Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Becerileri Geliştirmeye Yönelik Etkinlik Örnekleri

Doç. Dr. İnanç ETİ - Çukurova Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9736-094X
Dr. Öğr. Üyesi Seval ÖRDEK İNCEOĞLU - Harran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1516-713X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM SOSYAL BECERİ KAVRAMI

Giriş.....	1
Sosyal Beceri Tanımları.....	2
Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması.....	10
Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Becerilerin Önemi.....	16
Kaynakça.....	18

2. BÖLÜM SOSYAL BECERİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Giriş.....	23
Sosyal Beceri.....	23
Sosyal Gelişim.....	24
Sosyalleşme.....	25
Sosyal Yeterlik.....	27
Sosyal Olgunluk.....	27
Benlik.....	28
Sosyal Zekâ.....	29
Prososyal Davranışlar.....	30
Empati.....	32
Bakış Açısı Alma.....	33
Kaynakça.....	34

3. BÖLÜM DAVRANIŞ VE ÖZELLİKLERİ

Giriş.....	39
Davranışın Tanımı ve İlgili Kavramlar.....	40
Uyarıcıların Nitelikleri.....	40
Davranışın Nitelikleri.....	43
Davranış-Uyarıcı İlişkisinde Alışma/Duyarsızlaşma.....	46
Davranışın Sınıflandırılması.....	47
Doğuştan Gelen Davranışlar.....	47
Sonradan Kazanılan Davranışlar.....	49
Tepkisel Davranış ve Edimsel Davranış.....	49
Fiziksel Davranış ve Sosyal Davranış.....	51
Olumlu ve Olumsuz Davranış.....	53

Geçici Davranışlar.....	55
Davranışın Kökenleri.....	55
Davranışın Ölümü / Yok Olması ve Sönme Süreci.....	58
Kaynakça.....	60

4. BÖLÜM

SOSYAL GELİŞİM KURAMLARI

Giriş.....	63
Psikanalitik Kuram.....	64
Psikoseksüel Gelişim Dönemleri.....	65
Yapısal Kişilik Kuramı.....	72
Bağlanma Kuramı.....	74
İçsel Çalışan Model.....	77
Bağlanmanın Oluşumu.....	78
Bağlanmanın Sınıflandırılması.....	80
Psikososyal Gelişim Kuramı.....	83
Psikososyal Gelişim Aşamaları.....	84
Biyoeкологи Kuramı.....	89
Ekolojik Sistemler.....	89
Sosyal Öğrenme Kuramı.....	93
Modelleme Yoluyla Öğrenilen Davranışlar.....	96
Sosyal Öğrenme Kuramının Dayandığı Temel İlkeler.....	98
Kaynakça.....	100

5. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUKTA SOSYAL BECERİLERİN GELİŞİMİ

Giriş.....	105
Sosyal Becerilerin Gelişimini Açıklayan Kuramlar.....	106
Sosyal Beceriler ve Sosyal Yeterliliğin Önemi.....	108
Sosyal Becerilerin Gelişimi ve Etkileşimler.....	110
İlk Sosyal Becerilerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	112
İleri Düzey Sosyal Becerilerin Gelişimi.....	115
Kaynakça.....	125

6. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUKTA SOSYAL BECERİLERİ ETKİLEYEN ETMENLER

Giriş.....	131
Birey Kaynaklı Faktörler.....	132

Yaş.....	132
Cinsiyet	133
Mizaç.....	134
Özel Gereksinimli Olma.....	135
Çevresel Faktörler.....	136
Aile	137
Akranlar.....	139
Okul Öncesi Eğitim ve Öğretmen.....	139
Etno-Kültürel Faktörler	141
Sosyo-Ekonomik Düzey	141
Oyun	142
Kaynakça.....	143

7. BÖLÜM

SOSYAL BECERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	149
Sosyal Beceri Yetersizlikleri.....	150
Sosyal Becerileri Değerlendirme Yöntemleri.....	152
Standart Testler, Değerlendirme ve Derecelendirme Ölçekleri	153
Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)	155
Gazi Erken Çocukluk Gelişimi Değerlendirme Aracı (GEÇTA)	155
EGE-Erken Gelişim Evreleri Envanteri.....	155
Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği	156
EGE & SD-Erken Gelişim Evreleri Sosyal - Duygusal Gelişim Envanteri	156
Vineland II- Uyum Davranış Ölçeği	157
Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi - Derecelendirme Ölçeği (SBGS-DÖ) (3-5 Yaş Okul Öncesi Versiyonu) Öğretmen Formu	157
Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği (SBGS-DÖ) Okul Öncesi Versiyonu Aile Formu	158
Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği	158
Gözlem.....	159
Görüşme	162
Gelişim Dosyaları (Portfolyolar)	164
Fonksiyonel Davranış Analizi	165
Kaynakça.....	168

8. BÖLÜM

SOSYAL BECERİ YETERSİZLİĞİ

Giriş.....	171
Sosyal Beceriler ve Sosyal Yeterlilik İlişkisi.....	173
Sosyal Beceri Yetersizliği ve Nedenleri.....	174
Sosyal Beceri Yetersizliklerinin Sınıflandırılması	175
Sosyal Beceri Eksiklikleri	176
Performans Yetersizlikleri	177
Özdenetim Sorunlarından Kaynaklı Sosyal Beceri Edinim Eksiklikleri	178
Özdenetim Sorunlarından Kaynaklı Edinilmiş Becerileri Sergileme Yetersizliği	179
Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceri Yetersizliklerin Belirlenmesi	180
Erken Çocuklukta Görülen Sosyal Beceri Yetersizliklerinin Sonuçları	183
Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Yetersizliklerinin Giderilmesi ve Sosyal Becerilerin Desteklemesi	185
Kaynakça.....	188

9. BÖLÜM

PROBLEM DAVRANIŞLAR

Giriş.....	193
Erken Çocukluk Döneminde Görülen Problem Davranışlar	193
Dışsallaştırma Problem Davranışları.....	194
Saldırganlık.....	194
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu.....	197
İçselleştirme Problem Davranışları	198
Anksiyete (Kaygı).....	199
Depresyon	201
Yemek Problemleri.....	203
Uyku Problemleri.....	205
Dışsallaştırma ve İçselleştirme Problem Davranışlarının Birlikteliği	207
Dışsallaştırma ve İçselleştirme Problem Davranışlarında Sosyal Beceri Eğitimi	208
Dışsallaştırma ve İçselleştirme Problem Davranışlarında Yaygın Olarak Kullanılan Sosyal Beceri Programları.....	209
Okul Öncesi Olumlu Davranış Desteği (Preschool Positive Behavior Support)	210
İlk Adım Erken Müdahale Programı (The First Step Early Intervention Program)	210
İkinci Adım (Second Step).....	210
İnanılmaz/Eşsiz Yıllar Müdahale Programı (Incredible Years Intervention Program)	211

Kişilerarası Bilişsel Problem Çözme/Ben Sorun Çözebilirim Programı (Interpersonal Cognitive Problem-Solving/ I Can Solve Problem [ICPS])	211
Eğlenceli Arkadaşlar Programı (FUN Friends Program)	212
Alternatif Düşünme Stratejilerini Arttırma (Promoting Alternative Thinking Strategies: PATHS)	212
Güçlü Başlangıç Programı (Strong Start Program)	213
Kaynakça.....	213

10. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNDE YER ALAN SOSYAL BECERİLER

Çocukların Sosyal Becerileri Öğrenme Yolları.....	221
Erken Çocuklukta Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması	225
Erken Çocukluk Araştırmalarında Sosyal Beceriler	227
OECD, Yüzyıl Becerileri Çerçevesi (P21), CASEL ve MEB Programında Vurgulanan Sosyal Beceriler	228
Erken Çocuklukta Sosyal Becerileri Değerlendiren Ölçme Araçları İle Ölçülen Sosyal Beceriler.....	229
Duygusal Farkındalık Becerileri	231
Özyönetim Becerileri	232
Girişkenlik (Assertiveness) Becerileri	234
Arkadaşlık Becerileri	235
Sosyal İlişki Becerileri	237
Sosyal Farkındalık Becerileri	238
Akademik Destek Becerileri.....	239
Sonuç	240
Kaynakça.....	240

11. BÖLÜM

SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ

Giriş.....	247
Sosyal Beceri Eğitimi ve Önemi	247
Sosyal Beceri Eğitiminin Tarihçesi.....	250
Türkiye'de ve Dünyada Uygulanan Bazı Sosyal Beceri Eğitimi Programları.....	251
Türkiye'de Uygulanan Bazı Sosyal Beceri Eğitimi Programları.....	251
Dünyada Uygulanan Bazı Sosyal Beceri Eğitimi Programları	252
Ready To Learn	252
Güçlü Çocuklar-Güçlü Başlangıç (Strong Start Pre-K)	253
Problem Çözebilirim (I Can Problem Solve)	253
Alternatif Düşünme Stratejilerinin Teşvik Edilmesi- Okul Öncesi Versiyonu	254

Sosyal Beceri Eğitimi Programı Geliştirme	255
Sosyal Beceri Eğitimi Programlarının Dayandığı Temel Yaklaşımlar	258
Davranışçı Yaklaşım.....	258
Bilişsel Yaklaşım	259
Sosyal Öğrenme Yaklaşımı.....	260
Bilişsel Davranışçı Yaklaşım	261
Sosyal Beceri Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	262
Rol Oynama Yöntemi	263
Gösteri (Demanstrasyon) Yöntemi.....	264
Model Olma (Modeling) Yöntemi	264
Antrenörlük (Coaching) Yöntemi.....	265
Doğrudan Öğretim Yöntemi.....	265
İşbirlikçi (İş Birliğine Dayalı) Öğrenme Yöntemi	266
Dramatik Etkinlikler ve Drama.....	266
Akran Destekli Öğrenme	267
Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi.....	267
Hikâye Okuma/Anlatma Tekniği.....	268
Oyun Etkinlikleri	268
Bilişsel Süreç Yaklaşımı	269
Bilişsel Sosyal Öğrenme Yöntemi	269
Sosyal Beceri Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme.....	269
Kaynakça.....	271

12. BÖLÜM

SOSYAL BECERİLERİN KAZANDIRILMASINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	279
Değer Kavramının Tanımı ve Önemi	280
Değerlerin Sınıflandırılması.....	281
Erken Çocukluk Döneminde Değerler Eğitimi.....	284
Aile Ortamında Değerler Eğitimi	284
Eğitim Kurumlarında Değerler Eğitimi	285
Değerler Eğitimi Yaklaşımları	287
Doğrudan Öğretim (Telkin) Yaklaşımı	287
Davranış Değiştirme Yaklaşımı.....	288
Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı.....	289
Değer Analizi Yaklaşımı	290
Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı.....	291
Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı.....	292

Adil Topluluk Okulları Yaklaşımı	293
Karakter Eğitimi Yaklaşımı	293
Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Değerler Eğitiminin Önemi	296
Erken Çocuklukta Kazandırılması Gereken Değerler	297
Özsaygı	299
Öz denetim.....	299
Dürüstlük	300
Sabır	301
Sorumluluk	302
Sevgi.....	304
Saygı.....	306
İşbirliği Yapma.....	307
Sonuç.....	307
Kaynakça.....	308

13. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARDA SOSYAL BECERİ GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

Giriş.....	313
Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Beceri Gelişimi	314
Down Sendromlu Çocuklarda Sosyal Beceri	315
Zihinsel Yetersizliğinden Dolayı Özel Gereksinimli Olan Çocuklarda Sosyal Beceri	316
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Sosyal Beceri	317
Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Çocuklarda Sosyal Beceri.....	318
Süreç Hastalığı Olan Ve Fiziksel Engelli Çocuklarda Sosyal Beceri	318
Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Becerilerin Önemi	319
Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi	320
Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Beceri Değerlendirme Yöntemleri	321
Doğrudan Gözlem	321
Sosyometri.....	325
Kendini Değerlendirme.....	326
Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Beceri Müdahale Yöntemleri	326
Yetişkin Merkezli Müdahale Yöntemleri.....	327
Doğrudan Öğretim	328
Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi	328
İpucu Sunma.....	329
Pekiştirme	330

Sosyal Otopsi	331
Sosyal Senaryolar	331
Sosyal Öyküler.....	331
Video Modelle Öğretim	332
Akran Merkezli Müdahale Yöntemleri.....	332
Akran Öğretimi.....	333
Akran Arkadaşlığı	333
Akran Başlatmalı Uygulama.....	333
Kişi Merkezli Müdahaleler.....	334
Kendini Yönetme	334
Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Beceri Müdahalesinin Değerlendirilmesi....	335
Sonuç.....	336
Kaynakça	338

14. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE SOSYAL BECERİLERİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Giriş.....	345
Etkinlik Örnekleri	349
Kaynakça.....	369
Yazarlar Hakkında	371

1. BÖLÜM

SOSYAL BECERİ KAVRAMI

Prof. Dr. Zeliha YAZICI - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3640-5846

Doç. Dr. Mustafa ÇETİN - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4461-5969

Giriş

Bilgi ve teknoloji çağında bireylerin hızlı değişim ve gelişimlere uyum sağlama, bilgiye ulaşabilme ve ulaşılan bilgileri yaşama uyarlayarak toplumda yer edinebilme, yaşamını üretken olarak sürdürebilme gibi becerilere sahip olmaları beklenir (Ananiadou & Claro, 2009; OECD, 2015; Partnership for 21st century skills [P21], 2017). 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan bu beceriler arasında iletişim ve iş birliği, esneklik ve uyum, girişimcilik ve öz-yönelim, üretkenlik ve hesap verebilirlik, liderlik ve sorumluluk, kültürlerarası etkileşim gibi sosyal beceriler (OECD, 2019a, 2019b) de yer almaktadır. Modern dünyanın zorluklarıyla baş etme, sosyal ilişkileri şekillendirme, sosyal yaşamda ilerleme ve bireysel başarı açısından kritik öneme sahip olan bu sosyal becerilerin temeli erken çocukluk döneminde atılmaktadır.

Erken çocukluk döneminde akranlarla kurulan olumlu ilişkiler (oyun arkadaşlığı, paylaşma, iş birliği vb.) ve sosyal davranışlar, akran kabulü açısından uyumlu davranışlar olarak değerlendirilmektedir. Akranlar tarafından oyundan dışlanma ya da reddedilme gibi davranışlar ise, sorunlu ya da olumsuz sosyal davranış olarak kabul edilmektedir. İlgili alan literatüründe bu tür davranışlar, sosyal işlevsellikteki yetersizlik, sosyal beceri eksikliği ya da uyumsuz sosyal davranışlar olarak adlandırılmaktadır. Çocuklarda sosyal davranışları inceleyen birçok araştırmada sosyal davranış ve sosyal becerilere ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Ancak bu tanımlar arasında birçok farklılık olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi kitabının ilk bölümünde çocuğun sosyal-duygusal davranışlarının önemli bir parçası olan sosyal beceri kavramının (Cil-

lessen & Bellmore, 2004; Merrell & Gimpel, 2014) tanımı, kapsamı ve önemi ele alınmıştır.

Sosyal Beceri Tanımları

Sosyal beceri, gelişim psikolojisi, gelişim sosyolojisi, eğitim ve özel eğitim alanında sıklıkla ele alınan geniş kapsamlı bir kavramdır (Dee & Henkin, 1997). Bu nedenle, sosyal beceri kavramı ile ilgili standart genel bir tanımdan bahsetmek oldukça güçtür (Michelson, Sugai, Wood, & Kazdin, 1983; Riggio, 1986; Trower, 1982). Segrin ve Givertz'in (2003) deyimiyle, sosyal beceriyi bir cümle içinde tanımlamaya çalışmak, iyi bir futbol ya da basketbol oyuncusu olmak için sahip olunması gereken bazı karmaşık motor beceriler kümesini tek bir cümle içerisinde anlatmaya benzer. İyi bir futbol ya da basketbol oyuncusu olma özelliğinin ortaya çıkabilmesi için birçok motor beceri koordinasyonunun gerekliliği gibi sosyal beceri için de birçok becerinin bütünleşerek çeşitli bağlamlardan doğan taleplere yanıt verebilecek düzeye gelmesi gerekir. Örneğin, sosyal becerileri gelişmiş olan bir çocukta akran ilişkileri, öz-denetim, akademik, uyum ve kendini savunma (assertion skills) gibi temel beceri grubundaki becerilerin gelişmesi ve her bir becerinin birbiriyle bütünleşmesi söz konusudur (Caldarella & Merrell, 1997).

Geçmişten günümüze yapılan sosyal beceri çalışmaları ele alındığında, sosyal beceri kavramının bazı çalışmalarda genel hatlarıyla, bazılarında ise çok daha detaylı açıklamalara yer verilerek tanımlandığı görülmektedir. Özellikle, gelişim psikolojisi alanındaki araştırmalarda sosyal beceri kavramı ile ilgili çok çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda sosyal beceriye, sosyal yetenek ve sosyal yeterlik kavramlarına benzer anlamların atfedildiği; bazılarında ise, bu kavramların doğrudan eşanlamda kullanıldığı görülebilir. Bu nedenle, bu bölümde öncelikle sosyal beceri kavramının sözlük anlamı açıklanmış, daha sonra da ilgili literatürdeki tanımlara yer verilmiştir.

Psikoloji terimleri sözlüğünde bir kişinin belirli sosyal bağlamlarda etkileşim kurmasına ve uygun biçimde hareket etmesine izin veren beceriler (Pam, 2013) şeklinde tanımlanan sosyal beceriler, sağlık terimleri sözlüğünde (2002) gelecekteki sosyal uyum ve başarıyı belirleyen kişilerarası anlayış düzeyi olarak ifade edilmektedir. Collins İngilizce sözlükte, başarılı sosyal iletişim ve etkileşim için gerekli kişisel beceriler ya da başkalarıyla iletişim ve etkileşim kurmak için gerekli beceriler şeklinde tanımlanırken; Oxford İngilizce sözlükte benzer biçimde, başarılı sosyal etkileşim için gerekli olan beceriler şeklinde tanımlanır. Verilen bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere sosyal beceri kavramının sözlük anlamı, sosyal iletişim ve sosyal etkileşim becerisi olarak ifade edilmektedir.